

Justyna Miecznikowska-Jerzak*

Mechanizmy kontroli władzy ustawodawczej nad rządem federalnym w Austrii. Rola i funkcje komisji śledczych Rady Narodowej

Mechanisms of Legislative Oversight of the Federal Government in Austria. The Role and Functions of Commissions of Inquiry of the National Council

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: Austria, Rada Narodowa, parlamentarna kontrola, komisje śledcze, opozycja

Keywords: Austria, National Council, parliamentary control, commission of inquiry

Abstrakt: Celem artykułu jest ukazanie prawnych narzędzi sprawowania kontroli przez władzę ustawodawczą w Austrii nad rządem federalnym oraz jego członkami, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji i roli komisji śledczych. Przyjęta hipoteza badawcza zakłada, że w Austrii zwiększył się zakres oraz efektywność kontroli legislatywy nad egzekutywą, za sprawą wzmocnienia pozycji mniejszości parlamentarnej. Kluczowe znaczenie miała nowelizacja konstytucji z 2014 roku, która umożliwiła powołanie w Radzie Narodowej komisji śledczej na wniosek opozycji. Artykuł składa się z czterech części. W pierwszej kolejności opisane zostały instrumenty politycznej kontroli, którymi dysponuje parlament w Austrii. Następnie, przeanalizowano zastosowanie poszczególnych narzędzi kontroli w Radzie Narodowej w latach 2006–2021. W trzeciej części artykułu przedstawiono procedurę powoływania komisji dochodzeniowej oraz kompetencje, jakimi ona dysponuje. Podjęte rozważania zamyka analiza dotychczas istniejących komisji śledczych II Republiki, pod kątem częstotliwości powoływania tych organów parlamentarnych, zakresu spraw objętych dochodzeniem, wnioskodawców oraz czasu działania i intensywności prac komisji. W artykule poszukiwana jest odpowiedź na pytania dotyczące potencjału kontrolnego Rady Narodowej, znaczenia komisji śledczych w praktyce ustrojowej Austrii

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0971-6884>, dr hab., Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytet Warszawski. E-mail: j.miecznikowska@uw.edu.pl

oraz możliwych politycznych konsekwencji zmian sposobu powoływania i funkcjonowania parlamentarnych komisji dochodzeniowych.

Abstract: *The paper aims to present the legal tools used by the Austrian legislature to exert control over the federal government and its members, particularly the role of the commission of inquiry and its position in the system. The assumed research hypothesis is that the scope and efficiency of legislative oversight of the executive in Austria have increased due to the strengthened position of the parliamentary minority. The key factor was the 2014 Constitutional Amendment allowing the opposition to propose issuing a commission of inquiry at the National Council. The paper consists of four parts. First, it describes the instruments of political control the Austrian parliament has at its disposal. Next, it analyses the application of the individual supervisory tools at the National Council in the years 2006–2021. The third part presents the procedure for issuing a commission of inquiry and its powers. The reflections are concluded by an analysis of the hitherto existing commissions of inquiry in the Second Republic in terms of their frequency, the scope of inquiry, proponents, and the duration and intensity of their work. The paper also seeks to answer the questions of the scrutiny potential of the National Council, the importance of commissions of inquiry in system practice in Austria and the possible political consequences of the changes to how the parliamentary commissions of inquiry are issued and how they function.*

Parlament będąc podmiotem politycznego zaufania obywateli oraz „zasadniczym ogniwem systemu demokracji przedstawicielskiej”¹ jest postrzegany jako wyjątkowy i pod wieloma względami bezkonkurencyjny organ². Zasada podziału władz stanowi podstawę współczesnego państwa demokratycznego, w myśl której władza ustawodawcza, wykonawcza i sędziowska nawzajem na siebie oddziałują, ale tak aby nie naruszyć swoich kompetencji, a tym samym nie zakłócić istniejącej między nimi równowagi i funkcjonowania państwa jako całości. Konsekwencją realizacji monteskiuszowskiej zasady podziału władzy jest ocenianie przez parlament pracy rządu oraz sprawowanie kontroli nad jego działaniami. W węższym znaczeniu, kontrola oznacza analizę faktycznych działań władzy wykonawczej wraz z oceną ich efektywności i legalności a w ujęciu szerszym pojmowana jest jako wysuwanie, pod adresem jednostek kontrolowanych, postulatów mogących korygować ich działania w przyszłości³.

¹ M. Grzybowski, *Słowo wstępne*, [w:] J. Czajkowski, M. Grzybowski (red.), *Parlamente państw europejskich*, Kraków 2005, s. 7.

² J. Szymanek, *Zmiany pozycji ustrojowej parlamentu w państwach demokratycznych* [w:] T. Mołdawa, J. Zaleśny (red.), *Parlamentaryzm w świecie współczesnym. Między ideą a rzeczywistością*, Warszawa 2011, s. 9.

³ B. Banaszak, *Komisje śledcze we współczesnym parlamentarystyce państw demokratycznych*, Warszawa 2007, s. 11–12.

W systemie parlamentarnym legislatura sprawuje niewielką kontrolę nad władzą wykonawczą, ponieważ wszelka korekta działalności rządu jest możliwa tylko za jego zgodą⁴. Polityczna jednolitość gabinetu i większości rządzącej prowadzi do ograniczenia znaczenia kontroli parlamentarnej i rozmycia form oraz zakresu odpowiedzialności gabinetu⁵. Legislatura zostaje zredukowana do miejsca, gdzie jedynie odbywa się publiczna dyskusja nad działalnością gabinetu, a poważniejsza krytyka podejmowana jest jedynie przez opozycję⁶. Mniejszość parlamentarna dysponuje jednak ograniczoną pulą instrumentów, z których może skorzystać, aby zahamować politykę rządu, stąd opozycja kieruje swój głos przede wszystkim do opinii publicznej, świadoma tego, że choć nie uda jej się wpłynąć na zmianę decyzji rządowych w parlamencie, to jej dezaprobatą przyniesie skutek polityczny⁷.

Wyjątkowo silnym środkiem kontroli parlamentarnej jest doraźnie powoływana komisja śledcza, która będąc wewnętrznym organem parlamentu dysponuje uprawnieniami dochodzeniowymi i władczymi, jej celem jest zbadanie stanu faktycznego bądź prawnego, zaś rezultaty jej prac są podstawą podjęcia przez parlament decyzji w ramach realizowanych przez niego funkcji oraz służą informowaniu społeczeństwa o sprawie będącej przedmiotem badań komisji⁸.

Wprowadzenie metodologiczne

Artykuł ma na celu ukazanie prawnych narzędzi sprawowania kontroli przez władzę ustawodawczą w Austrii, względem władzy wykonawczej – rządu federalnego i jego członków, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji i roli komisji śledczych. Przyjęta hipoteza badawcza zakłada, że w Austrii zwiększył się zakres oraz efektywność kontroli legislatury nad egzekutywą, za sprawą wzmocnienia pozycji mniejszości parlamentarnej. Kluczowe znaczenie miała nowelizacja konstytucji z 2014 roku, która umożliwiła powołanie komisji dochodzeniowej w Radzie Narodowej na wnioski opozycji.

W artykule podjęta zostanie próba odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- 1) Jakimi narzędziami politycznej kontroli dysponuje austriacki parlament i jaka jest dotychczasowa praktyka ustrojowa ich stosowania?

⁴ P. Sarnecki, *System konstytucyjny Austrii*, Warszawa 1999, s. 39–40.

⁵ R.M. Małajny, *Parlamentaryzm europejski*, Warszawa 2019, s. 447.

⁶ P. Mikuli, *Zasada podziału władz a ustroj brytyjski*, Warszawa 2006, s. 197–199.

⁷ R.M. Małajny, *Parlamentaryzm europejski...*, s. 446.

⁸ B. Banaszak, *Koncepcje komisji śledczych*, «Przegląd Sejmowy» 2006, nr 5(76), s. 14.

- 2) Jaki potencjał kontrolny posiada komisja śledcza w Radzie Narodowej?,
- 3) Jakie znaczenie miały komisje śledcze w II Republice Austrii?,
- 4) Jakie mogą być długofalowe konsekwencje przyjętych w 2014 roku zmian w sposobie powoływania i funkcjonowania komisji śledczych?

Rozważania koncentrują się na analizie działań kontrolnych, podejmowanych w Radzie Narodowej, z uwagi na fakt, że to głównie ta izba parlamentu Austrii jest wyposażona w kompetencje nadzoru nad rządem i administracją federalną. Badanie obejmuje okres od 2006 do 2021 roku tj. od XXIII do połowy XXVII kadencji Rady Narodowej. W czasie piętnastu lat pięciokrotnie odbyły się wybory do Rady Narodowej, w wyniku których trzykrotnie została zawiązana wielka koalicja Socjaldemokratycznej Partii Austrii (SPÖ) i Austriackiej Partii Ludowej (ÖVP), powoływany był gabinet przez chadeków (ÖVP) i Wolnościową Partię Austrii (FPÖ) a po wyborach w 2019 roku powstał rząd złożony z chadeków i zielonych (Grüne). Wraz z ze zmianą sił rządzących, modyfikacji uległ także układ sił w parlamencie, przesuwał się na ławy opozycji partie, które wcześniej rządziły.

Artykuł składa się z czterech części. W pierwszej kolejności opisane zostały instrumenty politycznej kontroli, którymi dysponuje parlament w Austrii. Następnie, przeanalizowano zastosowanie poszczególnych narzędzi kontroli w Radzie Narodowej w latach 2006–2021. W trzeciej części artykułu przedstawiono procedurę powoływania komisji śledczej oraz kompetencje, którymi ona dysponuje, wskazując na zmiany, jakie zaszły wraz z nowelizacją konstytucji z 2014 roku. Podjęte rozważania zamyka analiza komisji śledczych II Republiki, ze zwróceniem uwagi na częstotliwość powoływania tych ciał parlamentarnych, zakres spraw objętych dochodzeniem, a także czas działania oraz intensywność prac.

Do wyjaśnienia problemów badawczych zastosowano metodę instytucjonalno-prawną, poddając analizie akty normatywne (konstytucję i regulamin izby), które określają relacje między Radą Narodową a rządem federalnym. Wykorzystano także elementy analizy historycznej, omawiając przykłady funkcjonowania parlamentarnych komisji śledczych. W artykule zastosowano metodę ilościowo-jakościową potrzebną do analizy danych statystycznych dotyczących prac Rady Narodowej. Za pomocą metody komparatystycznej porównano ze sobą aktywność parlamentu w różnych kadencjach w ciągu piętnastu lat. Pomocnym źródłem informacji były cykliczne sprawozdania roczne prac Rady Narodowej (*Jahresbericht des Nationalrates*) dostępne na stronie: <https://www.parlament.gv.at/>. Autorka opiera się na własnym tłumaczeniu tekstów oryginalnych (Konstytucji Austrii i innych aktów normatywnych).

Kontrola parlamentu Austrii nad rządem federalnym

Austriacki parlamentaryzm II Republiki długie lata cechowała konsocjonalna demokracja, odpowiadająca Lijphartowskiej wizji modelu państwa. Po wyborach do Rady Narodowej była zawiązywana nadwyżkowa wielka koalicja, powstająca ponad podziałami ideowymi, a wyjątek stanowiły rządy tworzone samodzielnie przez zwycięskie ugrupowanie. Stabilny system partyjny opierał się na dominacji dwóch ugrupowań, chadecji i socjaldemokracji, które posiadały miażdżącą przewagę w Radzie Narodowej⁹. Działania elit politycznych były zorientowane na utrzymanie zgody i harmonii społecznej, co było utrwalane przez konsensus w rządzie, parlamencie, administracji oraz w gospodarce¹⁰. Kluczowe znaczenie odgrywała nie tyle rywalizacja wyborcza, co międzypartyjne porozumienia. Środki kontroli, podejmowane przez parlamentarną większość, miały charakter nieformalnych ustaleń w partyjnych gremiach. Rząd mógł liczyć na stabilne poparcie parlamentu, w którym siły rządzące niejednokrotnie posiadały większość (2/3 składu izby) wymaganą do zmiany konstytucji, a opozycja odgrywała marginalne znaczenie. Dominację koalicyjnego rządu nad RN wzmocniała także obowiązująca we frakcjach dyscyplina, gwarantująca głosowanie zgodnie z przyjętymi wytycznymi partii rządzącej.

Dopiero od połowy lat 80. widoczna była erozja w stabilnym systemie partyjnym Austrii, objawiająca się m.in. stałym spadkiem poparcia dla Austriackiej Partii Ludowej i Socjaldemokratycznej Partii Austrii, a tym samym zmniejszeniem liczby mandatów posiadanych przez oba dominujące ugrupowania w RN, z około 86% w latach 1987–1990 do 54% w latach 2013–2017. Zachodzące zmiany widoczne były za sprawą pojawienia się nowych partii na scenie parlamentarnej, takich jak Zieloni, Team Stronach, liberałów z NEOS (Nowa Austria i liberalne forum) czy też ugrupowania Petera Pilza – partii Jetzt (Teraz). O ile jeszcze w latach 2006–2008 (kadencja XXII RN) koalicja SPÖ – ÖVP miała za sobą dominującą większość parlamentarną (73,2%), to podczas XXV kadencji (lata 2013–2017) frakcje rządzące posiadały łącznie jedynie 54% wszystkich mandatów. Mniejsza przewaga obozu rządzącego w Radzie Narodowej szła w parze ze wzrostem znaczenia ugrupowań opozycyjnych, wzmocniając siłę oddziaływania mniejszości parlamentarnej na opinię publiczną. W ostatnich latach pojawiły się nowe koalicje federalne, a duże ugrupowanie o największej relewancji (SPÖ) przesunęło się na ławy opozycji. Wraz z końcem demo-

⁹ Oba ugrupowania (ÖVP i SPÖ) do połowy lat sześćdziesiątych kumulowały średnio łącznie około 88% głosów wyborców i obsadzały ponad 95% wszystkich miejsc w Radzie Narodowej. Zob. więcej na temat systemu partyjnego II Republiki Austrii w: J. Miecznikowska, *Europeizacja partii i systemu partyjnego Austrii*, Warszawa 2018, s. 111–135.

¹⁰ A. Antoszewski, E. Herbut, *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk 2001, s. 302.

kracji konsensualnej w dotychczasowym kształcie, widoczne stały się zmiany w strukturach i funkcjach instytucji politycznych w Austrii¹¹.

W Austrii od końca lat 80. toczyła się intensywna debata na temat rozszerzenia praw mniejszości parlamentarnej względem rządu, które przyczyniłoby się do ożywienia procesów demokratycznych, a przede wszystkim wzrostu efektywności i skuteczności nadzoru nad władzą wykonawczą. Zwracano uwagę, że sformalizowana kontrola władzy ustawodawczej sprawowana jest jedynie przez opozycję, a tym samym typowy podział na rząd i parlament zastąpiony został przez podział na linii rząd i większość parlamentarna (partie współtworzące rząd) *versus* opozycja (mniejszość parlamentarna)¹². Tym samym instrumenty nadzoru, z których może skorzystać tylko większość parlamentarna są „martwym prawem”, ponieważ frakcje partii rządzących i gabinet stanowią jedność¹³.

W duchu zmian przyjęto regulamin Rady Narodowej w 1975 roku, który znacząco rozbudował prawa kontrolne mniejszości, umożliwiając m.in. jednej trzeciej deputowanych inicjowanie kontroli Izby Obrachunkowej jak i prawo frakcji politycznych do zakwestionowania ustawy w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. W 1988 roku wprowadzono do regulaminu RN „godzinę aktualności” zwoływaną na wniosek co najmniej pięciu posłów (prawo opozycji), która ma służyć uzyskaniu od członka rządu informacji na ważny i aktualny temat. Od 2010 roku zwoływana jest w Radzie Narodowej „godzina europejska”, podczas której posłowie mogą kierować do rządu pytania dot. członkostwa Austrii w UE oraz priorytetów polityki europejskiej państwa.

Podczas XXIV kadencji RN doszło do powołania grupy roboczej, której zadaniem było opracowanie reformy regulacji prawnych dot. parlamentarnych komisji śledczych. Projekt nowelizacji konstytucji, bazujący na politycznym porozumieniu pięciu frakcji (SPÖ, ÖVP, FPÖ, NEOS i Zielonych) został przyjęty 11 grudnia 2014 roku wymaganą większością dwóch trzecich głosów posłów. Nowe prawo umożliwiło z dniem od 1 stycznia 2015 r. powoływanie komisji śledczych na wniosek jednej czwartej posłów Rady Narodowej (46 z ogólnej liczby 183 deputowanych), bez konieczności uzyskania akceptacji większości izby. Szefowie niemalże wszystkich klubów parlamentarnych (z wyjątkiem partii Team Stronach) wskazywali na znaczenie nowelizacji, nazywając reformę jedną z ważniejszych od czasu przyjęcia konstytucji w 1920 roku. Podkreślano,

¹¹ R. Gärtner, L. Hayek, *Das politische System Österreichs. Zwischen Konsens und Konflikt*, Wien 2022, s. 7; zob. też A. Pelinka, M. Welan, *Austria Revisited. Demokratie und Verfassung in Österreich*, Wien 2001, s. 48–52.

¹² G. Scheffbeck, *Das Parlament*, [w:] H. Dachs, P. Gerlich, H. Gottweis, H. Kramer, V. Lauber, W.C. Müller, E. Talos, *Politik in Österreich, Ein Handbuch*, Wien 2006, s. 140–141.

¹³ A. Pelinka, S. Rosenberger, *Österreichische Politik. Grundlagen, Strukturen Trends*, Wien 2000, s. 111.

że doprowadzi ona do wzmocnienia praworządności i „żywej demokracji” w Austrii, wzrostu kultury politycznej, stwarzając gwarancję efektywnej kontroli, oraz szansę na wyeliminowanie słabości (wynikających z błędów i nadużyć władzy wykonawczej). Równocześnie politycy apelowali o obiektywizm prac komisji śledczej, koncentrację na merytorycznej pracy, unikanie medialnego *show* oraz ochronę praw osób udzielających informacji¹⁴.

Konstytucja Austrii z 1920 roku dokonuje istotnego rozróżnienia na kontrolę polityczną, kontrolę prawną i kontrolę finansową¹⁵. Zgodnie z art. 52 konstytucji Rada Narodowa i Rada Federalna mają przypisane uprawnienia kontrolne, umożliwiające im badanie działalności rządu federalnego, pytania jego członków o wszystkie okoliczności wykonawstwa, żądania stosownych informacji, jak również do wyrażania w rezolucjach swoich życzeń co do wykonywania ustaw (zob. tabela 1). Konsekwencją rozumienia zasady podziału władzy i zasady demokracji przyjętej w konstytucji z 1920 roku oraz istnienia asymetrycznego bikameralizmu jest wyposażenie jedynie Rady Narodowej w szeroki zakres uprawnień kontrolnych względem władzy wykonawczej¹⁶. Zgodnie z art. 74 konstytucji, występuje zarówno solidarna jak i indywidualna odpowiedzialność polityczna członków rządu. Rada Narodowa może wystąpić z wnioskiem o wyrażenie wotum nieufności, co stanowi najmocniejszy formalny wyraz dezaprobaty, okazywanej w stosunku do sposobu działania konkretnego ministra lub całego rządu federalnego. Rada Narodowa podejmuje uchwałę bezwzględną większością głosów, przy quorum wynoszącym połowę wszystkich deputowanych. Istotnym narzędziem kontroli jest także sprawowany przez I izbę austriackiego parlamentu nadzór nad realizacją budżetu przez rząd, co szczegółowo regulują art. 51, oraz 51a–c konstytucji.

Zgodnie z art. 75 konstytucji Rada Narodowa, Rada Federalna i Zgromadzenie Federalne, jak również ich komisje (podkomisje) mogą żądać obecności członków rządu federalnego i zwracać się do nich o wszczęcie postępowania wyjaśniającego. Jedynie Rada Narodowa może zarządzić przeprowadzenie ankiety parlamentarnej oraz utworzyć komisję ankietową, a także powołać śledczą komisję przeprowadzającą dogodzenie. Zgodnie z art. 52a w RN mogą zostać powołane stałe podkomisje, które przeprowadzą kontrolę służb wywiadowczych, policji oraz sił zbrojnych. Są one ponadto uprawnione do żądania

¹⁴ *Jahresbericht des Nationalrates 2014*, s. 34–35, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2014_FINAL_WEB.pdf (9.02.2023).

¹⁵ P. Sarnecki, *System konstytucyjny Austrii...*, s. 72–74.

¹⁶ B. Gawlik-Wiktor, *Rola parlamentu federalnego w ustroju konstytucyjnym Republiki Austrii*, [w:] J. Czajkowski, M. Grzybowski (red.), *Parlamente państw europejskich...*, s. 231; zob. S. Grabowska, R. Grabowski (red.), *Zasady podziału władzy we współczesnych państwach europejskich*, Rzeszów 2016, s. 108–110.

od właściwego ministra federalnego stosownych informacji i wglądu do stosownych akt, ale tylko wówczas gdy ich ujawnienie nie stanowi zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego lub bezpieczeństwa ludzi. Na mocy zaś art. 52b wybierana jest w RN podkomisja, która ma za zadanie zbadać konkretne zdarzenia w sprawie podlegającej kontroli Trybunału Obrachunkowego.

Tabela 1. Instrumenty politycznej kontroli parlamentarnej w II Republice Austrii

Instrument	Mechanizm
wotum nieufności	Rada Narodowa (RN) może w drodze uchwały cofnąć wotum zaufania rządowi federalnemu lub poszczególnym jego członkom. Decyzja taka zapada zwykłą większością głosów, ale konieczna jest obecność połowy posłów RN. Na pisemny wniosek jednej piątej posłów, głosowanie nad zgłoszonym wnioskiem o wotum nieufności ma zostać przełożone na drugi następnny dzień roboczy. Wnioski o wotum nieufności są w swojej formie projektami rezolucji. W przypadku przyjęcia uchwały, rząd federalny lub właściwy minister federalny zostaje odwołany ze stanowiska przez prezydenta federalnego.
zapytania pisemne	Zapytania są kierowane do rządu federalnego lub jednego z jego członków, przez pięciu posłów RN lub trzech Rady Federalnej (RF). Odpowiedzi na nie należy udzielić w ciągu dwóch miesięcy, z reguły na piśmie, ale członek rządu – adresat zapytania może również odpowiedzieć ustnie
godzina pytań	Posiedzenia RN zwykle rozpoczynają się od tury pytań, trwającej zazwyczaj 60 minut, choć z możliwością przedłużenia, podczas której każdy poseł może zadać członkowi rządu krótkie pytanie ustne, na które ten musi niezwłocznie odpowiedzieć. W rzeczywistości pytania są sformułowane na piśmie i za pośrednictwem prezydenta RN przekazywane są adresatowi zapytania. Kolejność zadawania pytań wynika z wielkości frakcji politycznej, pierwszeństwo głosu mają partie rządzące.
zapytania pilne	Co najmniej pięciu posłów RN lub trzech RF, po wniesieniu zapytania pisemnego może wnioskować o to, aby w tym samym dniu odbyła się debata, podczas której odpowiedni minister złoży wyczerpujące wyjaśnienia na dany temat.
pilne wnioski	Pięciu posłów RN ma prawo wnioskować o krótką debatę nad odpowiedzią na pytanie przed jego umieszczeniem w porządku obrad. Podczas jednej sesji można zażądać nie więcej niż jednego pilnego wniosku. Liczba pilnych wniosków, które można złożyć, jest ograniczona: posłowie mogą podpisać tylko jeden wniosek w ciągu roku. Każdy klub może złożyć cztery pilne wnioski rocznie.
godzina aktualności	W czasie godziny aktualności posłowie i odpowiedzialny członek rządu federalnego omawiają bieżący, ważny temat, przeprowadzana jest na wniosek co najmniej pięciu posłów, co najwyżej raz w tygodniu. Nie jest podejmowana żadna uchwała.

Instrument	Mechanizm
godzina europejska	Przeprowadzana na wniosek co najmniej pięciu posłów RN, omawiane są jedynie sprawy dot. członkostwa Austrii w UE
prawo do rezolucji dot. realizacji spraw wykonawczych	Sformułowane przez RN lub RF życzenie dot. egzekucji spraw, będące wyrazem zaangażowania legislatywy w określony temat. Uchwały mają znaczenie polityczne, nie ma prawnego obowiązku ich wdrożenia.
żądanie obecności członka rządu	RN oraz RF mogą większością głosów zażądać obecności członków rządu na posiedzeniu, a tym samym wyegzekwować obowiązek udzielania odpowiedzi na pytania.
ankieta parlamentarna (od 1988 r. komisja ankietowa w RN)	O przeprowadzeniu ankiety decyduje Komisja Główna na wniosek pięciu posłów RN, który musi zawierać temat, grupę uczestników oraz termin. Ankieta ma służyć wysłuchiwaniu ekspertów. Na czele komisji stoi Przewodniczący Rady Narodowej. Ankieta parlamentarna może stać się podstawą do obrad w komisji RN i zgłaszania propozycji legislacyjnych.
raporty do Rady Narodowej i Rady Federalnej	Zobowiązanie rządu federalnego lub właściwego członka rządu do składania RN lub RF, w regularnych odstępach czasu, raportów dotyczących określonego obszaru wdrażania federalnego. W RN raporty kierowane są do poszczególnych komisji, nie są przedmiotem obrad plenarnych, w RF sprawozdania rządu federalnego i jego członków są omawiane w komisji, a następnie są omawiane i głosowane na plenum.
nadzwyczajne posiedzenie	Podczas sesji parlamentu, na wniosek 20 posłów lub frakcji, zwołuje się nadzwyczajne posiedzenie RN. Poza sesją parlamentu niezbędne jest poparcie wniosku przez 1/3 posłów RN lub rząd federalny lub Radę Federalną
stałe podkomisje	Każda z właściwych komisji Rady Narodowej musi powołać stałą podkomisję do monitorowania służb wywiadowczych, policji oraz sił zbrojnych. W podkomisji zasiada co najmniej jeden poseł z partii reprezentowanej w Komisji Głównej RN. Każdy członek podkomisji może zażądać odpowiednich informacji od odpowiedzialnego członka rządu federalnego podczas posiedzenia podkomisji, ten zaś jest zobowiązany ich udzielić, chyba że nie jest to dla niego możliwe lub mogłoby to zagrozić bezpieczeństwu narodowemu lub bezpieczeństwu osób. Odrębną kategorię stanowi stała podkomisja, powołana celem zbadania konkretnego zdarzenia w sprawie podlegającej kontroli Trybunału Obrachunkowego. W jej skład wchodzi co najmniej jeden członek z każdej partii reprezentowanej w Radzie Narodowej.
komisja śledcza	Wniosek 1/4 deputowanych RN (46 posłów) lub wniosek 5 posłów poparty większością przez RN

Źródło: opracowane własne na podstawie https://www.parlament.gv.at/verstehen/politisches-system/kontrolle/politische-kontrolle/index.html#berichte_an_den_nationalrat_und_den_bundesrat (20.02.2023).

Deputowani, zarówno Rady Narodowej jak i Rady Federalnej, na mocy art. 52 konstytucji oraz zapisów w regulaminie obu izb dysponują prawem do interpelacji czyli kierowania pisemnych jak i ustnych zapytań do członków rządu, żądania odpowiedzi i wyjaśnień. Odrębnym instrumentem kontroli są pilne zapytania i wnioski, które skutkują przeprowadzeniem debaty nad daną sprawą. Rada Narodowa oraz Rada Federalna mogą ponadto zażądać obecności na swoich posiedzeniach członków rządu federalnego oraz mogą uchylać rezolucje, zobowiązujące egzekutywę do konkretnych działań, zgodnych z oczekiwaniami legislatywy.

Kontrola Rady Narodowej nad rządem federalnym w latach 2006–2021

Część instrumentów politycznej kontroli stosowana jest niezwykle rzadko przez parlament w Austrii. Do tej pory, w całej historii II Republiki, Rada Narodowa tylko raz odwołała kanclerza i rząd federalny. Miało to miejsce 27 maja 2019 roku, po ujawnieniu przez media afery korupcyjnej z udziałem członków rządu (tzw. *Ibiza gate*). W następstwie publikacji w maju 2019 r. kompromitującego nagrania przez tygodnik „Spiegel” i dziennik „Süddeutsche Zeitung”, wicekanclerz Heinz Christian Strache z FPÖ podał się do dymisji. Ówczesny kanclerz Sebastian Kurz zapowiedział chęć kontynuacji koalicji z wolnościowcami, ale pod warunkiem dymisji Herberta Kickla – ministra spraw wewnętrznych, który w czasie nagrywania rozmów na Ibizie pełnił funkcję sekretarza generalnego FPÖ¹⁷. Ta zmiana personalna miała umożliwić niezakłócone dochodzenie w sprawie przepływów finansowych na konta FPÖ. Dla wolnościowców żądanie odsunięcia Kickla stało się pretekstem do zerwania koalicji z chadekami i poparcia wniosku opozycji o wotum nieufności wobec całego rządu. Po raz pierwszy w powojennej historii Austrii parlament spowodował odwołanie całego rządu, nigdy też wcześniej za wnioskiem ugrupowań opozycyjnych nie opowiedział się były koalicjant, przyczyniając się do upadku gabinetu, który współtworzył. W konsekwencji wydarzeń prezydent Alexander van der Belen ogłosił przedterminowe wybory parlamentarne, a misję utworzenia rządu technicznego powierzył Brigitte Bierlein (byłej przewodniczącej Federacyjnego Trybunału Konstytucyjnego).

Zawarte w tabeli 2, dane dotyczące zastosowania instrumentów politycznej kontroli przez RN w latach 2006–2021 dowodzą, że to posłowie opozycji

¹⁷ Zob. J. Miecznikowska, *The 2019 Austrian government crisis – political consequences of the Ibiza affair*, «Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska sectio M Balcaniensis et Carpathiensis» 2019, vol. 4(1), s. 54–55.

Tabela 2. Zastosowanie wybranych instrumentów politycznej kontroli przez Radę Narodową w kadencjach XXIII–XXVII (lata 2006–2021)

Kadencja RN	XXIII 2006–2008	XXIV 2008–2013	XXV 2013–2017	XXVI 2017–2019	XXVII 2019–*
Rząd (koalicja)	SPÖ/ÖVP	SPÖ/ÖVP	SPÖ/ÖVP	ÖVP/FPÖ	ÖVP/Grüne
Liczba posłów z partii rządzących/ogólna liczba posłów w RN	134/183	108/183	99/183	113/183	97/183
Większość rządząca w RN (%)	73,2%	59%	54%	61,7%	53%
Liczba partii opozycyjnych w RN	3 Grüne, FPÖ, BZÖ	3 Grüne, FPÖ, BZÖ	4 Grüne, FPÖ, Team Stronach, NEOS	3 SPÖ, PILZ, NEOS	3 SPÖ, Grüne, NEOS
Zapytania pisemne do rządu (ilość wspólnych zapytań pisemnych)	4674 (10)	16014 (1)	13766 (2)	3130 (19)	9484 (2)
Udział opozycji w % w pisemnych zapytaniach	82%	85%	85%	95%	98%
Zapytania pilne	11	55	33	19	18
Udział opozycji w % w pilnych zapytaniach	90%	97,6%	97%	100%	100%
Wnioski pilne	11	24	9	12	9
Udział opozycji w % w pilnych wnioskach	100%	100%	100%	100%	100%
Godzina pytań	12	33	27	10	10
Zapytania ustne (w tym zapytania dodatkowe)	344	611	565	255	257
Godzina aktualności	15	44	39	17	17
Godzina europejska	–	12	4	7	7
Komisje śledcze	3	2	2	2	2
Posiedzenia komisji śledczych	109	70	97	77	59

* Dane do końca 2021 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych pozyskanych z raportów rocznych Rady Narodowej z lat 2006–2021 ze strony <https://www.parlament.gv.at> (9.02.2023).

są autorami zdecydowanej większości pisemnych interpelacji, kierowanych do rządu federalnego jak i do jego członków. O ile w XXIII kadencji RN odsetek zapytań pisemnych zgłaszanych do rządu przez opozycję wynosił 82%, o tyle w kadencji XXVI kadencji wzrósł do 95%. Pytania partii opozycyjnych mają za zadanie zwrócić uwagę opinii publicznej na działania rządu podlegające krytyce. Natomiast celem sporadycznie zadawanych pytań przez frakcję rządzącą, jest prezentacja na forum osiągnięć resortu, na czele którego stoi polityk danej partii lub wewnętrzna kontrola resortu przeprowadzana przez współkoalicjanta¹⁸. Eksperci zwracają jednak uwagę na to, że w procedurze zapytań widoczna jest znaczna przewaga rządu, który może uchylić się od odpowiedzi, zasłaniając się tajemnicą państwową i dobrem publicznym, albo sformułować ją w sposób ogólnikowy lub też zwlekać z udzieleniem pełnej odpowiedzi¹⁹.

Coraz rzadziej w RN zwoływana jest godzina pytań, wypierana niejako przez wprowadzoną w 1988 roku „godzinę aktualności” oraz przez istniejącą od 2010 roku „godzinę europejską”. W przypadku opozycji skorzystanie z tych mechanizmów kontroli jest jednak utrudnione, ponieważ z uwagi na ograniczony czas zadawania pytań obowiązuje ścisły porządek zgłaszania się frakcji, oznaczający, iż w pierwszej kolejności głos mogą zabrać posłowie najliczniej reprezentowanych w RN partii, tworzących większość parlamentarną. Z drugiej jednak strony „godziny” odgrywają istotną rolę propagandową, ponieważ podczas rundy pytań, opozycja ma okazję wykazać nieudolność egzekutywy oraz zaprezentować swoje stanowisko odmienne od polityki²⁰ realizowanej przez rząd.

Limitowanym instrumentem kontroli jest możliwość składania przez grupę co najmniej pięciu posłów pilnych wniosków oraz pilnych zapytań. Zgodnie z regulaminem RN dani posłowie mogą podpisać tylko jeden wniosek w ciągu roku, a klub parlamentarny może maksymalnie złożyć cztery pilne wnioski rocznie.

Podczas XXIV kadencji RN (2008–2013) niemalże połowa wszystkich pytań (48,8%) kierowanych do rządu wielkiej koalicji (SPÖ-ÖVP) pochodziła od prawicowej Wolnościowej Partii Austrii. Pozostałe trzy partie opozycyjne były zdecydowanie mniej aktywne w RN. Również w kolejnych latach 2013–2017 FPÖ była odpowiedzialna za 55,5% wszystkich zgłaszanych do rządu pytań. Gdy po wyborach parlamentarnych w 2017 roku chadecy utworzyli rząd z wolnościowcami, działalność frakcji FPÖ na forum izby radykalnie się zmieniła, partia zrezygnowała niemalże całkowicie z kierowania interpelacji (zarówno pisemnych jak i ustnych) do rządu. Zasiadając ponownie na ławach opozy-

¹⁸ G. Scheffbeck, *Das Parlament...*, s. 159.

¹⁹ R.M. Małajny, *Parlamentaryzm europejski...*, s. 438–439.

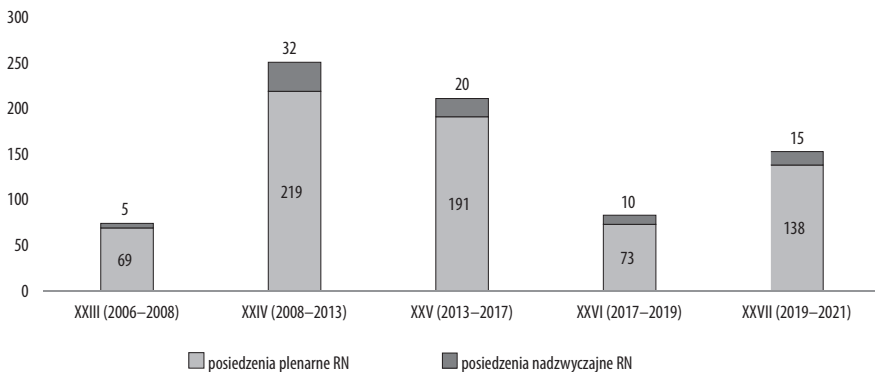
²⁰ Tamże, s. 443.

cji, po elekcji z 2019 roku, partia szybko wróciła do praktyki formułowania lawinowej wręcz serii zapytań pisemnych do rządu federalnego. Ponad 48% wszystkich pisemnych interpelacji opracowanych w RN XXVII kadencji jest autorstwa posłów FPÖ.

W ciągu ostatnich piętnastu lat (od 2006 roku) niemalże 100% wszystkich pilnych zapytań jak i pilnych wniosków było formułowanych przez posłów opozycji, żądających zwoływania debaty, podczas której odpowiedni minister będzie składał wyczerpujące wyjaśnienia. Najczęściej zwołania pilnej debaty domagali się posłowie XXIV kadencji, wysuwając takie żądanie w latach 2008–2013 aż 79 razy, najrzadziej zaś (jedynie 22 razy) po ten instrument kontroli rządu federalnego sięgali posłowie XXIII kadencji (lata 2006–2008). W latach 2013–2017 najwięcej nagłych zapytań do rządu SPÖ–ÖVP zgłaszali Zieloni (ponad 33%), oraz wolnościowcy (FPÖ) i NEOS. Zarówno w czasach koalicja ÖVP–FPÖ (I rząd Sebastiana Kurza – lata 2017–2019) jak i gdy u władzy jest ÖVP–Grüne najwięcej pilnych wniosków na posiedzeniach RN pochodziło od socjaldemokratów.

Posiedzenia nadzwyczajne Rady Narodowej zwoływane się stosunkowo rzadko, w latach 2006–2021 stanowiły średnio zaledwie 10,6% ogółu obrad (zob. wykres 1). Z wnioskiem o zwołanie przez przewodniczącego RN nadzwyczajnego posiedzenia może wystąpić grupa 20 posłów (ale tylko raz w roku), cały klub parlamentarny (również tylko raz w roku), a także rząd lub 1/3 ogółu posłów izby (bez ograniczeń co do częstotliwości inicjowania posiedzeń). Wniosek zawiera żądanie przeprowadzenia pilnych obrad Rady wokół bieżącej

Wykres 1. Udział posiedzeń nadzwyczajnych w posiedzeniach plenarnych Rady Narodowej w latach 2006–2021 (od XXIII do XXVII kadencji*)

* W przypadku XXVII kadencji analizą objęto okres do 31.12.2021 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych pozyskanych z raportów rocznych Rady Narodowej z lat 2006–2022 ze strony <https://www.parlament.gv.at/recherchieren/statistiken/parlament-in-zahlen> (9.02.2023).

i ważnej sprawy (np. w obliczu wybuchu skandalu czy afery politycznej). Od 2000 roku aż 85% wszystkich posiedzeń nadzwyczajnych stanowiły te zwołane na wniosek 20 posłów lub frakcji, co dowodzi, iż z tego instrumentu korzysta przede wszystkim mniejszość parlamentarna²¹.

W XXIII kadencji RN (lata 2006–2008) posiedzenia nadzwyczajne stanowiły zaledwie 7,2% ogółu plenarnych posiedzeń. W kolejnej kadencji odsetek ten wzrósł do 14,6%, w latach 2013–2017 zwołano 20 posiedzeń nadzwyczajnych, co stanowiło około 9,5% ogółu posiedzeń RN. W XXVI kadencji RN (2017–2019) odsetek posiedzeń nadzwyczajnych wyniósł 12%. Od początku XXVII kadencji do końca 2021 roku zwołano łącznie 15 posiedzeń nadzwyczajnych (9,8% ogółu).

Komisje śledcze w Austrii – procedura powoływania, funkcje i zadania

Komisja śledcza jest szczególnym rodzajem parlamentarnej komisji nadzwyczajnej, utworzonej *ad hoc* celem wyjaśnienia konkretnej sprawy, często bulwersującej opinię publiczną. Jest postrzegana jako najostrzejszy instrument kontroli parlamentarnej²². Komisja, jako organ wewnętrzny parlamentu, wyposażony w uprawnienia śledcze zajmuje się tylko stanami faktycznymi lub prawnymi, które miały miejsce. Kontrola ma jednak charakter następczy, a nie prewencyjny, ponieważ w przeciwnym razie parlament, badając sprawy dopiero rozpatrywane przez rząd, ale jeszcze nierozstrzygnięte, ingerowałby w pracę egzekutywy, co stanowiłoby naruszenie zasady podziału władz²³. Komisja śledcza, mimo iż przeprowadzając parlamentarne dochodzenie posiada uprawnienia do przesłuchania określonych podmiotów w celu zebrania materiału i zbadania stanu faktycznego lub prawnego, to nie jest sądem, nie wydaje wyroków, ani nie nakłada kar. Efekty pracy komisji w postaci składanego raportu są podstawą do podjęcia przez parlament decyzji, np. wystąpienia z wnioskiem o wotum nieufności lub postawienia ministra w stan oskarżenia. W oparciu o ustalenia komisji śledczych (będące efektem przeprowadzonego dochodzenia), a także ich zalecenia zawarte w raportach końcowych, parlament podejmuje dalsze uchwały, które uzna za konieczne, w tym zmiany w prawie, które mają wyeliminować nadużycia ze strony władzy wykonawczej. Przede wszystkim jednak komisje śledcze wpływają na opinię publiczną w zakresie konkretnej sprawy.

²¹ <https://www.addendum.org/politometer/sondersitzungen/> (1.03.2023).

²² R. Gärtner, L. Hayek, *Das politische System Österreichs. Zwischen Konsens und Konflikt*, Wien 2022, s. 61.

²³ B. Banaszak, *Koncepcje komisji śledczych...*, s. 15.

Komisja śledcza Rady Narodowej Austrii czerpie swoją podstawę prawną bezpośrednio z konstytucji Austrii (art. 53, art. 75, art. 130, art. 138 b, art. 146), z ustawy o Regulaminie Rady Narodowej z 1975 roku oraz z załącznika do ww. regulaminu (niem. *Verfahrensordnung für parlamentarische Untersuchungsausschüsse*), który przyjęto wraz z nowelizacją ustawy w 1997 roku²⁴. W dniu 11 grudnia 2014 roku przyjęto większością 2/3 głosów (poparcie frakcji SPÖ, ÖVP, FPÖ, Grüne i NEOS) nowelizację konstytucji i regulaminu RN, na mocy której mniejszość parlamentarna może powoływać komisję śledczą.

Tym samym od 1 stycznia 2015 r. komisja śledcza Rady Narodowej może zostać utworzona na wniosek 5 posłów (wówczas wymagane jest poparcie większością głosów RN) jak i wniosek 1/4 deputowanych RN (zob. wykres 2). Zgodnie z paragrafem 1 ust. 4 regulaminu komisji śledczych konkretni posłowie, którzy poparli wniosek mogą ubiegać się o powołanie tylko jednej komisji i tak długo jak ona pracuje, nie mogą złożyć wniosku o utworzenie kolejnej komisji. We wniosku o powołanie komisji śledczej musi zostać dokładnie określony przedmiot śledztwa z zastrzeżeniem, że badaniu może podlegać tylko konkretny i zakończony proces w obszarze egzekwowania prawa federalnego²⁵. Wykluczona jest kontrolna prewencja, badanie bieżących spraw politycznych jak i działalności niezawisłych sędziów i niezależnych sądów. Szczególnie istotna jest precyzja w określeniu przedmiotu śledztwa, którego z chwilą utworzenia komisji nie można ani rozszerzać ani zawęzić.

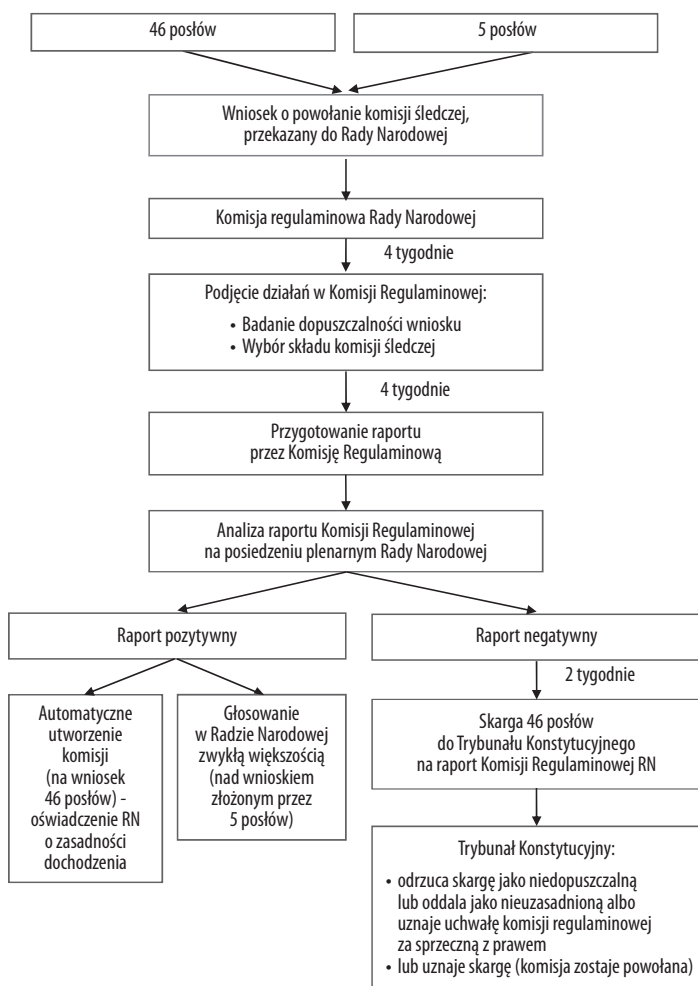
Następnie wniosek przekazywany jest do Komisji Regulaminowej (niem. *Geschäftsordnungsausschuss*), która w przeciągu 4 tygodni musi zająć się wnioskiem pod kątem przeprowadzenia analizy dopuszczalności wniosku oraz wyboru składu komisji. Komisja regulaminowa przede wszystkim sprawdza, czy wniosek spełnia wymogi konstytucyjne dla przedmiotu dochodzenia z artykułu 53 ustęp 2 konstytucji. W razie wystąpienia wątpliwości, komisja regulaminowa może zapraszać biegłych do składania ustnych lub pisemnych oświadczeń, w celu zbadania konstytucyjnej dopuszczalności przedmiotu postępowania. W odniesieniu do późniejszego postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym większość członków komisji musi wyjaśnić i uzasadnić swoją decyzję o (częściowej) niedopuszczalności. W ciągu kolejnych 4 tygodni Komisja Regulaminowa zgłasza raport ze swojego działania do Rady Narodowej, a zatem od przedłożenia do zgłoszenia mija maksymalnie 8 tygodni. Komisja może rekomendować RN powołanie komisji lub też podważyć sens jej utworzenia. W raporcie komisja regulaminowa wskazuje skład komisji

²⁴ *Verfahrensordnung für parlamentarische Untersuchungsausschüsse*, Anlage 1 zum GOG, Kundmachungen: BGBl. I. Nr. 99/2014 in der Fassung BGBl. I Nr. 63/2021, <https://www.parlament.gv.at/verstehen/nationalrat/rechtsgrundlagen/VO-UA/> (9.02.2023).

²⁵ <https://www.parlament.gv.at/verstehen/nationalrat/u-ausschuesse/index.html> (1.03.2023).

śledczej (odzwierciedlający proporcje sił politycznych występujących w parlamencie) oraz podejmuje formalną decyzję o przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Po rozpatrzeniu raportu komisji regulaminowej RN podejmuje ostateczną decyzję, wydając oświadczenie o zasadności żądania (w przypadku gdy powołanie jest na wniosek mniejszości parlamentarnej) lub przyjmując uchwałę większością głosów (wniosek o powołanie złożony przez 5 posłów). Przewodniczący RN na sesji plenarnej określa właściwy moment powołania komisji, która konstituuje się niezwłocznie, zazwyczaj po zakończeniu obrad plenarnych.

Wykres 2. Procedura powołania komisji śledczej w Radzie Narodowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.parlament.gv.at/verstehen/nationalrat/rechtsgrundlagen/VO-UA> (1.03.2023).

Na czele komisji śledczej stoi jeden z trzech przewodniczących Rady Narodowej. W indywidualnych przypadkach przewodniczyć mogą także posłowie wskazani przez Przewodniczącego, ale nie mogą być oni członkami komisji śledczej. Przewodniczący RN, nie będąc równocześnie członkiem komisji, reprezentuje ją na zewnątrz i informuje opinię publiczną o prowadzonym dochodzeniu. W skład komisji śledczej wchodzi posłowie z każdej frakcji obecnej w RN, a także sędzia procesowy, którego zadaniem jest doradzanie przewodniczącym we wszystkich kwestiach proceduralnych, wspieranie w procesie konsultacji z Ministerstwem Sprawiedliwości, ochrona osób udzielających informacji i ekspertów oraz przygotowanie projektu sprawozdania komisji. Komisja śledcza może również powołać oficera śledczego, któremu powierzono wykonanie określonych poleceń w ramach przygotowania do przeprowadzenia dowodu.

Parlamentarna komisja śledcza Rady Narodowej posiada szerokie uprawnienia, ukierunkowane na uzyskanie informacji niezbędnych do podejmowania racjonalnych rozstrzygnięć oraz umożliwiające Radzie Narodowej pociągnięcie piastunów organów państwowych do odpowiedzialności politycznej bądź prawnej. Zgodnie z konstytucją (art. 53 ust. 3 Bundesverfassungsgesetz) wszystkie organy federacji, krajów związkowych oraz organów samorządowych są zobowiązane do przedkładania akt i dokumentów komisjom śledczym, na ich żądanie, w zakresie przedmiotu śledztwa. Jeśli komisja regulaminowa RN podjęła decyzję o przeprowadzeniu dowodu, to ta realizowana jest z chwilą powołania komisji śledczej. Komisja jest upoważniona do wezwania osób do udzielania informacji w przedmiocie śledztwa oraz wezwania biegłych. Osoby udzielające informacji mogą zostać zaproszone na posiedzenie tylko dwa razy. Komisja śledcza może zwrócić się do Federalnego Sądu Administracyjnego o nałożenie kary za niestawienie się na przesłuchanie. Z drugiej zaś strony, osoby udzielające informacji mają prawo wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego na naruszenie przez komisję ich dóbr osobistych

Mniejszość parlamentarna ma zagwarantowane, nie tylko prawo powołania komisji śledczej, ale także decydowania w ramach samej procedury dochodzeniowej. Jedna czwarta członków komisji śledczej może zażądać złożenia akt i dokumentów oraz wezwać osoby do udzielania informacji, celem zebrania dodatkowych dowodów, uzasadniając to jednak każdorazowo odniesieniem do przedmiotu śledztwa. Gdy pojawi się jednak rozdźwięk między mniejszością a większością członków komisji, np. wokół ustalenia faktycznego związku między dowodami wnioskowanymi przez mniejszość, czy osobami wzywanych do udzielenia informacji a przedmiotem śledztwa, do rozstrzygnięcia sporu może zostać wezwany Trybunał Konstytucyjny. Trybunał Konstytucyjny wypowiada się także w kwestii kwalifikacji pozyskiwanych informacji (np. wskazując na obowiązek zachowania szczególnej tajemnicy) oraz różnicami zdań, które

powstają między komisją śledczą, jedną czwartą jej członków a ministerstwem lub agencją w odniesieniu do kwestii czy informacje muszą być udostępniane.

Prace tzw. „komisji śledczej mniejszościowej” nie mogą być zakończone przedwcześnie decyzją większości Rady Narodowej, w przeciwieństwie do komisji powołanej większością izby, której prace mogą być zakończone w dowolnym momencie decyzją RN. Działalność komisji śledczej kończy się zwykle po 14 miesiącach wraz ze złożeniem sprawozdania do Rady. W wyjątkowych przypadkach okres działalności komisji może zostać dwukrotnie przedłużony, za każdym razem maksymalnie o 3 miesiące. Z pierwszym wnioskiem o wydłużenie prac występuje mniejszość powołująca komisję w trakcie pierwszych 12 miesięcy, wniosek o kolejne wydłużenie działalności może być złożony po upływie 15 miesięcy od powołania, w tym przypadku wymagane jest jednak poparcie większością głosów RN. Maksymalny czas działalności komisji śledczej wynosi 20 miesięcy z zastrzeżeniem, że czas na zbieranie dowodów jest krótszy a ostatnie 1,5 miesiąca przeznaczone jest na sporządzenie raportu dla RN. Zgodnie z zasadą dyskontynuacji, upływ kadencji RN kładzie kres istnienia danej komisji śledczej, ale możliwe jest ponowne powołanie tego ciała parlamentarnego w kolejnej kadencji.

Niebagatelne znaczenie mają kwestie finansowe związane z działalnością komisji śledczych w RN. Wprawdzie członkowie komisji śledczej nie otrzymują odrębnego wynagrodzenia za realizację zadań, ale zwracane są im koszty podróży związane z dochodzeniem. Ponadto kluby parlamentarne otrzymują co miesiąc dodatkowe środki na opłacenie pracowników, którzy wspierają posłów w przygotowaniu posiedzeń komisji. Koszty generują także liczne zadania o charakterze organizacyjno-prawnym, które wypełniane są przez dyrekcję parlamentarną, w tym także kopiowanie materiałów oraz transmisja audio i wideo z przesłuchań. Koszt działalności komisji śledczej ds. zbadania korupcji w rządzie ÖVP-FPÖ („afery Ibiza”), która obradowała od 22 stycznia 2020 r. do 22 września 2021 r. wyniósł 5,4 miliona euro²⁶.

Istotny aspekt działalności komisji śledczej stanowi upublicznianie rezultatów jej pracy. Przedstawiciele mediów mogą być obecni przy wysłuchaniu informacji od osób wezwanych na posiedzenia komisji śledczej (informatorów jak i ekspertów), chyba że z uwagi na ściśle określone w regulaminie sytuacje śledztwo jest utajnione. Poufne informacje przekazywane komisji umieszczane są w tzw. wycinkowym protokole, decyzją komisji stenogramy przesłuchań publicznych wezwanych do udzielenia informacji mogą być umieszczone jako komunikaty na stronie parlamentu.

²⁶ https://www.parlament.gv.at/services/infoteam/haeufige-fragen/untersuchungsausschuesse/index.html#auskunftspersonen_&_offentlichkeit (1.03.2023).

Parlamentarne komisje śledcze w II Republice Austrii – praktyka ustrojowa

Od 1949 roku powołano 27 komisji śledczych, w tym w trzech przypadkach komisje wznowiły wcześniej rozpoczęte dochodzenie po ukonstytuowaniu się nowej Rady Narodowej po wyborach²⁷. Jeśli chodzi zatem o *stricte* przedmiot sprawy, to w II Republice Austrii do końca 2022 roku powołano 24 komisje śledcze. Średni czas pracy komisji śledczej to około 15 miesięcy, choć sporadycznie pojawiają się komisje, które pracują jedynie 6 lub 8 miesięcy jak i te które wykorzystują maksymalny czas przewidziany w ustawie (łącznie 20 miesięcy).

Pierwsza komisja została utworzona w 1949 ds. zbadania działalności przedstawicieli Creditanstalt, Länderbank i Federalnej Izby Handlowej w Nowym Jorku w ramach planu Marshalla dla Austrii. Po zakończeniu jej działalności w 1952 roku przez kolejne czternaście lat nie powoływano żadnej innej komisji śledczej. Dopiero począwszy od XI kadencji Rady Narodowej można zauważyć pewną regularność w tworzeniu tych parlamentarnych organów ds. zbadania konkretnej sprawy. Pojawiały się krótsze lub dłuższe okresy, podczas których nie działała żadna komisja śledcza. Sposób powoływania komisji śledczej wyjaśnia jednak sporadyczność istnienia tego ciała parlamentarnego. Do 2015 roku powołanie komisji dochodzeniowej wymagało zgody większości RN, a zatem partie rządzące musiały zaaprobować zgłoszony przez opozycję wniosek zbadania działań rządu, które współtworzyły. Wnioski opozycji o przeprowadzenie parlamentarnego śledztwa były zatem niejednokrotnie odrzucane. Z drugiej jednak strony, samo poddanie pod głosowanie inicjatywy utworzenia komisji dochodzeniowej, było środkiem politycznej demonstracji i zwróceniem uwagi opinii publicznej na daną kwestię²⁸.

Negatywne doświadczenia z końca lat 80. wynikające z parlamentarnych śledztw sprawiły, że partie rządzące przez dekadę aż do 1999 roku nie zdecydowały się na powołanie żadnej komisji dochodzeniowej, chroniąc stabilność koalicyjnych gabinetów. Szerokim echem odbił się skandal związany z budową szpitala w Wiedniu oraz gigantycznymi kosztami inwestycji, które przekroczyły sumę 45 mld szylingów. W konsekwencji afery i śledztwa, przeprowadzonego przez komisję parlamentarną, ówczesny minister finansów i wicekanclerz

²⁷ W 1971 roku w kolejnej kadencji legislacyjnej ponownie powołano komisję śledczą ds. zbadania zakupu samolotów przez armię federalną oraz komisję ds. zbadania wszystkich okoliczności towarzyszących międzynarodowemu konkursowi projektów architektonicznych oficjalnej siedziby ONZ oraz Centrum Kongresowego w Wiedniu. W 2017 roku w kadencji XXVI RN ponownie zaś utworzono komisję dochodzeniową zbadania systemu samolotów bojowych „Eurofighter Typhoon”.

²⁸ G. Scheffbeck, *Das Parlament...*, s. 160.

Hannes Androsch został w 1988 roku skazany przez sąd za fałszywe zeznania. Opinię publiczną w Austrii elektryzowała także tzw. Afera Lucona, która m.in. dotyczyła polityków z rządzącej SPÖ w kontekście dostarczania broni przez firmę Noricum, należąca do państwowego przedsiębiorstwa Vöest, do ogarniętych wojną Iraku i Iranu w 1980 roku, a następnie z próbą wyłudzenia wielomilionowego odszkodowania.

Wśród powoływanych w II Republice komisji śledczych zdecydowanie dominują te, które powstały na wniosek większości (a zatem za aprobatą partii rządzącej). Dopiero od 2015 roku, po nowelizacji konstytucji 1/4 posłów RN może wymusić parlamentarne śledztwo. Ta zmiana konstytucji wzmocniła kompetencje kontrolne opozycji, uniezależniając decyzję o przeprowadzeniu parlamentarnego dochodzenia nad newralgicznymi obszarami działalności rządu od decyzji większości, która go popiera. Wniosek złożony przez opozycję, może spotkać się z aprobatą partii rządzącej, jak w przypadku komisji śledczej ds. zbadania korupcji w ÖVP, gdy decyzję o parlamentarnym dochodzeniu z zadowoleniem przyjęli Zieloni, koalicjanci chadeków, licząc na odbudowę zaufania opinii publicznej.

Najczęściej w II Republice Austrii komisje śledcze tworzą do kontroli rządu oraz administracji federalnej, a także celem wyjaśnienia afer i skandali. Począwszy od XXIII kadencji RN (2013–2017), po 2015 roku powołano 6 komisji śledczych, z tego dwie ds. wyjaśnienia szczególnie bulwersujących opinię publiczną afer dot. zarzutów przekupstwa tzw. *Ibiza gate* oraz ds. zbadania korupcji i nadużyć władzy publicznej w partii ÖVP i rządzie Sebastiana Kurza.

Najintensywniej, ze wszystkich komisji śledczych II Republiki, pracowała komisja powołana w lutym 2015 roku (XXV kadencja RN) po raz pierwszy na wniosek mniejszości parlamentarnej (partie FPÖ/Grünen/NEOS) ds. zbadania kulis upadku banku Hypo Group Alpe-Adria, którego obligacje były objęte rządową gwarancją wypłacalności. W ciągu 20 miesięcy (do października 2016 roku) komisja spotkała się aż 79 razy (675 godzin). W tym czasie przesłuchano 123 osób zaproszonych na posiedzenia komisji, przejrano 16 mln stron akt i dokumentacji, sporządzono 10 tys. stron protokołu z posiedzeń oraz opracowano drobiazgowy raport końcowy, który liczył 1449 stron²⁹.

Równie intensywnie pracowała komisja ds. wyjaśnienia tzw. „afery z Ibizy”, czyli zarzutów korupcji wobec rządu federalnego ÖVP–FPÖ, która odbyła 57 posiedzeń w trakcie 17 miesięcy (ponad 500 godzin). Członkowie komisji wysłuchali 105 osób, które wezwano na posiedzenie celem złożenia informacji (niektóre osoby zapraszano dwukrotnie na posiedzenia komisji). Komisja

²⁹ https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/Ablauf_Untersuchungsausschuss.pdf (1.03.2023).

Tabela 3. Komisje śledcze w II Republice Austrii

Lp.	Kadencja Rady Narodowej	Komisja śledcza/zakres działania	Okres działalności	Wnioskodawca	Liczba posiedzeń
1.	VI (1949–1953)	ds. zbadania działalności przedstawicieli Creditanstalt, Länderbank i Federalnej Izby Handlowej w Nowym Jorku w ramach planu Marshalla dla Austrii	1949–1952	ÖVP	45
2.	XI (1966–1970)	ds. zbadania incydentów podczas budowy autostrad i dróg	1966–1968	FPÖ	16
3.	XI (1966–1970)	ds. zbadania incydentów w Federalnym Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (afera szpiegowska)	1968–1969	SPÖ/ÖVP/FPÖ	16
4.	XII (1970–1971) XIII (1971–1975)	ds. zbadania incydentów związanych z zakupem samolotów przez armię federalną	luty–czerwiec 1971 1972–1975	ÖVP SPÖ	12 22
5.	XII (1970–1971) XIII (1971–1975)	ds. zbadania okoliczności towarzyszących międzynarodowemu konkursowi na projekt architektoniczny oficjalnej siedziby ONZ (UNO-City) oraz Centrum Kongresowego w Wiedniu	marzec–czerwiec 1971 luty–czerwiec 1972	ÖVP SPÖ	6 9
6.	XIII (1971–1975)	ds. zbadania wszystkich procesów związanych z przeniesieniem planowania, budowy, konserwacji, administracji i finansowania Międzynarodowego Biura i Centrum Kongresowego w Wiedniu	1972–1975	ÖVP/FPÖ	23
7.	XIV (1975–1979)	ds. zbadania stosowania przepisów prawnych przeciwko podsłuchiowaniu rozmów telefonicznych	1976–1977	SPÖ/ÖVP	6
8.	XIV (1975–1979)	ds. zbadania austriackiego eksportu broni za granicę	luty–maj 1977	SPÖ/ÖVP	14
9.	XV (1979–1983)	ds. budowy szpitala ogólnego w Wiedniu (AKH – Allgemeines Krankenhaus)	1980–1981	SPÖ	42

Lp.	Kadencja Rady Narodowej	Komisja śledcza/zakres działania	Okres działalności	Wnioskodawca	Liczba posiedzeń
10.	XV (1979–1983)	ds. zbadania sprawy spółdzielni budowlanej „Wohnbau Ost“	1982–1983	SPÖ	29
11.	XVII (1986–1990)	ds. zbadania działań organów zaangażowanych w postępowanie karne w sprawie Lucona oraz odpowiedzialności austriackich sił zbrojnych za przekazanie materiałów wybuchowych Udo Prokschowi	1988–1989	SPÖ/ÖVP	38
12.	XVII (1986–1990)	ds. zbadania podstaw wydania licencji na eksport sprzętu wojennego, który trafił do państw Iraku i Iranu oraz kontroli wywozu materiałów wojennych	1989–1990	ÖVP	26
13.	XVII (1986–1990)	ds. zbadania funduszu mleczarskiego (kwestie przetwórstwa, utylizacji i eksportu produktów mleczarskich)	1989–1990	SPÖ	26
14.	XXI (1999–2002)	ds. badania odpowiedzialności politycznej i prawnej w związku z przydziałem środków publicznych przez Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych w latach 1995–1999	2000–2002	FPÖ/ ÖVP	30
15.	XXIII (2006–2008)	ds. zamówienia samolotów bojowych (Eurofighter)	2006–2007	SPÖ/Grünen/ FPÖ	48
16.	XXIII (2006–2008)	ds. Urzędu ds. Rynku Finansowego, BAWAG, Hypo Alpe-Adria i innych dostawców usług finansowych	2006–2007	Grünen/SPÖ/ FPÖ	40
17.	XXIII (2006–2008)	ds. tuszowania spraw policyjnych i nadużyć władzy politycznej (w Federalnym Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, Federalnym Ministerstwie Sprawiedliwości, Finansów oraz Spraw Europejskich i Międzynarodowych)	marzec–wrzesień 2008	SPÖ/Grünen/ FPÖ/ZÖ	21
18.	XXIV (2008–2013)	ds. afery szpiegowskiej na terenie parlamentu Austrii	lipiec–grudzień 2009	SPÖ/ÖVP/BZÖ/ Grünen	17

19.	XXIV (2008–2013)	ds. wyjaśnienia zarzutów korupcji		2011–2012	BZÖ/FPÖ/ÖVP/ SPÖ	53
Komisje śledcze powoływane na wniosek mniejszości						
20.	XXV (2013–2017)	ds. zbadania politycznej odpowiedzialności za wydarzenia związane z Hypo Group Alpe-Adria		2015–2016	FPÖ/Grünen/ NEOS	79
21.	XXV (2013–2017)	ds. zbadania systemu samolotów bojowych „Eurofighter Typhoon”		marzec–wrzesień 2017	FPÖ, Grünen	18
22.	XXVI (2017–2019)	ds. zbadania odpowiedzialności politycznej w związku z systemem samolotów bojowych „Eurofighter Typhoon” od początku 2000 r. do końca 2017 r.		2018–2019	NEOS	31
23.	XXVI (2017–2019)	ds. zbadania wpływów politycznych w Federalnym Urzędzie Ochrony Konstytucji i Zwalczania Terroryzmu		2018–2019	SPÖ/NEOS/Liste PILZ	46
24.	XXVII 2019–	ds. zbadania korupcji rządu federalnego ÖVP–FPÖ (ds. tzw. „afery z Ibizy”)		2020–2021	SPÖ/NEOS	57
25.	XXVII 2019–	Komisja śledcza do wyjaśnienia zarzutów korupcji wobec członków rządu ÖVP		od grudnia 2021 do lutego 2023	SPÖ/FPÖ/NEOS	47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony <https://www.parlament.gv.at> (1.03.2023).

zapoznała się z 2,7 milionami stron dokumentacji, oraz z około 12 godzinami materiału wideo i 7 godzinami materiału audio. Ponad jedna trzecia akt została sklasyfikowana jako ściśle tajne bądź tajne i poufne³⁰.

Najrzadziej (jedynie 6 razy) spotykała się natomiast komisja, badająca w latach 1976–1977 kwestię stosowania przepisów prawnych przeciwko podsłuchiowaniu rozmów telefonicznych. Krótko, ale bardzo intensywnie, przez 6 miesięcy (od marca do września 2017 roku) pracowała komisja ds. zbadania systemu samolotów bojowych „Eurofighter Typhoon”, która spotkała się w tym czasie 18 razy. W ostatnich latach widoczna jest tendencja do zwiększania ilości posiedzeń oraz wydłużania prac komisji.

Niejednokrotnie parlamentarne komisje śledcze borykały się z problemem pozyskania od władzy wykonawczej dokumentów niezbędnych do analizy. Szczególnie wiele kontrowersji wzbudziła postawa chadeckiego polityka Gernota Blümele, ministra finansów, który dopiero na mocy orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i po interwencji prezydenta Austrii Alexandra van der Bellena udostępnił akta z Ministerstwa Finansów do dyspozycji komisji badającej aferę z Ibizy. Często dochodzi również do sporów nad zakresem dopuszczalnych pytań i odmów odpowiedzi, które przekazywane są Trybunałowi Konstytucyjnemu do rozstrzygnięcia.

Podsumowanie

Cześć instrumentów politycznej kontroli stosowana jest niezwykle rzadko przez parlament w Austrii. Sporadycznie zwoływana jest tzw. „godzina pytań”, niewiele częściej przeprowadzana jest „godzina aktualności” oraz „godzina europejska”. Są to jednak istotne okazje dla parlamentarnej opozycji do skrytykowania nieudolności egzekutywy oraz zaprezentowania polityki odmiennej od tej realizowanej przez rząd. Zaskakująco rzadko zwoływane są posiedzenia nadzwyczajne Rady Narodowej, które stanowiły w latach 2006–2021 średnio zaledwie 10,6% ogółu obrad.

W 2014 roku przyjęto w Austrii nowe rozwiązania prawne dot. powoływania komisji śledczych. Celem nowelizacji konstytucji było zapewnienie parlamentowi efektywnych instrumentów służących wypełnianiu funkcji kontrolnej względem władzy wykonawczej. Działania te należy jednak przede wszystkim postrzegać jako krok w kierunku zwiększenia roli opozycji w nadzorowaniu

³⁰ Parlamentskorrespondenz nr. 918 vom 19.07.2021, *Ibiza-Untersuchungsausschuss hat Beweisaufnahme nach 56 Sitzungstagen beendet*, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2021/pk0918 (1.03.2023).

rządu i administracji, a tym samym poprawę rozliczalności i przejrzystości procesu politycznego w Austrii. Mniejszość parlamentarna, której przyznano prawo powoływania komisji śledczej w RN została wyposażona w silne narzędzie, służące do monitorowania lub korygowania kursu rządu, a przede wszystkim do likwidacji nadużyć ze strony władzy wykonawczej. Doris Bures, przewodnicząca Rady Narodowej, nawiązując do słów Maxa Webera, który przyrównał do różgi prawo legislatywy do sprawowania kontroli nad egzekutywą, podkreśliła, że austriacki parlamentaryzm w 2014 roku został wyposażony w niezawodne i kompleksowe, jak szwajcarski szczyryk, narzędzie. Ale, mimo że nowy instrument może okazać się pomocny w różnych sytuacjach, to jego stosowanie wymaga dużego poczucia odpowiedzialności oraz konstruktywnej współpracy wszystkich sił parlamentarnych³¹.

Począwszy od XXV kadencji Rady Narodowej, gdy możliwe jest powołanie komisji dochodzeniowej na wniosek mniejszości można zauważyć regularność w powoływaniu parlamentarnych organów ds. zbadania konkretnej sprawy. W ciągu ostatnich lat powoływane są średnio podczas kadencji Rady Narodowej dwie komisje śledcze, szczególną uwagę opinii publicznej przykuwają dochodzenia dot. skandali z udziałem rządzących polityków (ds. zbadania tzw. „afery z Ibizy” oraz ds. wyjaśnienia zarzutów korupcji wobec członków rządu ÖVP).

Warto podkreślić, że utworzenie komisji śledczej na wniosek mniejszości parlamentarnej, jest nadal stosunkowo rzadko spotykanym modelem w europejskich demokracjach, oprócz Austrii ma on zastosowanie w Niemczech, Grecji, Portugalii, Łotwie, Słowacji i Czechach³². Z drugiej jednak strony w większości państw europejskich, coraz większego znaczenia nabiera zasada ochrony praw mniejszości (czyli wzmocnienia opozycji w państwie), postrzegana jako warunek dobrego funkcjonowania demokracji³³.

Parlamentarne komisje śledcze stanowią dla opozycji ważny instrument służący informowaniu opinii publicznej o nadużyciach władzy oraz formułowania krytyki pod adresem rządzących. To narzędzie opozycji do krytyki rządu oraz tropienie skandali z udziałem czołowych polityków. Przedłużające się jednak miesiącami dochodzenia, nieprzynoszące konkretnych rezultatów mogą niecierpliwie wyborców. Według badania przeprowadzonego w grudniu 2022

³¹ *Parlamentarische Untersuchungsausschüsse: Erfahrungen und Perspektiven, Vortragsveranstaltungen des Österreichischen Juristentages*, Wien 2017, s. 6.

³² T. Öhlinger, *Die Reform des Untersuchungsausschusses*, [w:] *Jahresbericht des Nationalrates 2014*, s. 36, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2014_FINAL_WEB.pdf (1.03.2023).

³³ B. Banaszak, *Koncepcje komisji śledczych*, «Przegląd Sejmowy» 2006, nr 5(76), s. 20.

roku przez Telewizję ATV, aż 55% respondentów wyraziło swoje rozczarowanie rocznymi pracami śledczej komisji ds. zbadania korupcji w ÖVP, postrzegając ją raczej jako „czysty polityczny spektakl”, 30% zapytanych docenia natomiast jej rolę w wyjaśnieniu sprawy³⁴.

Bibliografia

- Banaszak B., *Komisje śledcze we współczesnym parlamentarzmie państw demokratycznych*, Warszawa 2007.
- Banaszak B., *Koncepcje komisji śledczych* «Przegląd Sejmowy» 2006, nr 5(76).
- Bilanz 2008–2013 (XXIV. Gesetzgebungspersiode) Jahresbericht des Nationalrates, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/Nationalrat_BilanzGPXXIV.pdf (9.02.2023).
- Bilanz der Tagung 2006/2007 XXIII. Gesetzgebungsperiode, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2006-2007_WEB.pdf (9.02.2023).
- Bilanz der Tagung 2007/2008 XXIII. Gesetzgebungsperiode, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2007-2008_WEB.pdf (9.02.2023).
- Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> (9.02.2023).
- Gärtner R., Hayek L., *Das politische System Österreichs. Zwischen Konsens und Konflikt*, new academic press, Wien 2022.
- Gawlik-Wiktor B., *Rola parlamentu federalnego w ustroju konstytucyjnym Republiki Austrii*, [w:] J. Czajkowski, M. Grzybowski (red.), *Parlamente państw europejskich*, Kraków 2005. <https://www.addendum.org/politometer/sondersitzungen/> (1.03.2023).
- https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/demokratie/1/Parlamentarischer-Untersuchungsausschuss.html (9.02.2023).
- https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20221204_OTS0001/atv-frage-der-woche-buergerinnen-haben-genug-vom-oevp-u-ausschuss (1.03.2023).
- https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/Ablauf_Untersuchungsausschuss.pdf (1.02.2023).
- https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/VO-UA-Taschenbuch_2023.pdf (20.02.2023).
- <https://www.parlament.gv.at/recherchieren/statistiken/parlament-in-zahlen> (9.02.2023).
- <https://www.parlament.gv.at/verstehen/nationalrat/u-ausschuesse/index.html> (1.03.2023).
- https://www.parlament.gv.at/verstehen/politisches-system/kontrolle/politische-kontrolle/index.html#berichte_an_den_nationalrat_und_den_bundesrat (20.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2008, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/Jahresbilanz_2008.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2009, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/Jahresbilanz_2009_WEB.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2010, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/Jahresbilanz_2010_WEB.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2011, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2011_WEB.pdf (9.02.2023).

³⁴ https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20221204_OTS0001/atv-frage-der-woche-buergerinnen-haben-genug-vom-oevp-u-ausschuss (1.03.2023).

- Jahresbericht des Nationalrates 2012, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2012_FINAL_WEB.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2014, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2014_FINAL_WEB.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2015, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2015_WEB_einzeln_gesamt.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2016, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/Jahresbericht_Nationalrat_2016.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2017, https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/NR-Jahresbericht_2017_acc.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2018, https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/NR-Jahresbericht_2018.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2019, https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/NR-Jahresbericht_2019.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2020, https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/NR-Jahresbericht_2020.pdf (9.02.2023).
- Jahresbericht des Nationalrates 2021, https://www.parlament.gv.at/dokument/unterlagen/NR-Jahresbericht_2021.pdf (9.02.2023).
- Klepka R., *Parlament w państwie federalnym na przykładzie Austrii, Belgii, Niemiec i Szwajcarii*, Warszawa 2013.
- Małajny R.M., *Parlamentaryzm europejski*, Warszawa 2019.
- Miecznikowska J., *Europeizacja partii i systemu partyjnego Austrii*, Warszawa 2018.
- Miecznikowska J., *The 2019 Austrian government crisis – political consequences of the Ibiza affair*, «Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska sectio M Balcaniensis et Carpathiensis» 2019, nr 4(1).
- Mikuli P., *Zasada podziału władz a ustroj brytyjski*, Warszawa 2006.
- Öhlinger T., *Die Reform des Untersuchungsausschusses*, [w:] *Jahresbericht des Nationalrates 2014*, https://www.parlament.gv.at/dokument/archiv/OeP_Bilanz_2014_FINAL_WEB.pdf (1.03.2023).
- Parlamentarische Untersuchungsausschüsse: Erfahrungen und Perspektiven*, Vortragsveranstaltungen des Österreichischen Juristentages, MANZsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien 2017.
- Parlamentskorrespondenz nr. 918 vom 19.07.2021, *Ibiza-Untersuchungsausschuss hat Beweisaufnahme nach 56 Sitzungstagen beendet*, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2021/pk0918 (1.03.2023).
- Pelinka A., Welan M., *Austria Revisited. Demokratie und Verfassung in Österreich*, WUV, Wien 2001.
- Sarnecki P., *System konstytucyjny Austrii*, Warszawa 1999.
- Pelinka A., Rosenberger S., *Österreichische Politik. Grundlagen, Strukturen Trends*, WUV, Wien 2000.
- Schefbeck G., *Das Parlament*, [w:] H. Dachs, P. Gerlich, H. Gottweis, H. Kramer, V. Lauber, W.C. Müller, E. Talos, *Politik in Österreich, Ein Handbuch*, MANZ, Wien 2006.
- Schefbeck G., *Parlament Republik Austrii*, Warszawa 1997.
- Szymanek J., *Zmiany pozycji ustrojowej parlamentu w państwach demokratycznych* [w:] T. Mołdawa, J. Zalesny (red.), *Parlamentaryzm w świecie współczesnym Między idea a rzeczywistością*, Warszawa 2011.
- Verfahrensordnung für parlamentarische Untersuchungsausschüsse*, Anlage 1 zum GOG, Kundmachungen: BGBl. I. Nr. 99/2014 in der Fassung BGBl. I Nr. 63/2021, <https://www.parlament.gv.at/verstehen/nationalrat/rechtsgrundlagen/VO-UA/> (9.02.2023).